

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Compendium memorandorum vires naturales et commoda comprehendens a Plinio data

Duval, Robert

[Paris], zwischen 8. Mai und 20. Nov. 1500

Roberti de valle Rotho magensis ad sequens naturalis historie
compendium prefatio

[urn:nbn:de:bsz:31-293518](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-293518)

Roberti de valle Rotho

magenſis ad ſequens Naturalis hiftorie compendium p̄fatio.

Liniano ad integrum lecto preclaro volumine Reuerſende in chriſto pater: Regnate carnotēſis pontifex digniſſime Et bonarum diſciplinā princeps agnoſui preclaram eſſe de plinio noſtro cum ingenti laude memoriam. Viginti millia ſiquidem eruditionū dignarum Tacitus hiftoricus ait: Ipſum ex lectione duorum millium voluminum: ab exquisitis auctoribus ſtudioſe fuiſſe complexum. Nec veteres ethnici modo plinium naturalis doctrine lumen eſſe conſenſiunt: ſed auguſtinus quoq; & alii catholici doctores. Graue enim de eius eloquentia tulit iheronimus teſtimonium: priſtorum eloquentiā memorans. Ciceronis inquit ſuenta / grauitas frontonis / acumen Quintiliani ſuauiſſima plinii. Nominibus appropriatis queq; deſignat. grandia nō turgide. demifſa non attenuate exprimens. Senſum congruum aptumq; decorē in omnibus obſeruans. Nitore etiā orationis: ita vt omnia ſua uiter / diſtribute / & grauiter: pro materie conditione dixerit: Opere maximi precii / erudito / elegante / neceſſario / fertili vario / diſerto.

Hic celeſtium corporum maiestatem / terreſtriumq; vim occultā vſq; ad terre pene centrum videbis. Ventorum mutationē future ſerenitatis ac tempeſtatis certa ſigna. Tonitruorum ac fulminum: motuum quoq; terre qualitatem: ac vitationem. Plantarum / animalium terrenorum / acriorum / & aquatiliū genera. Eontium naturam. Puteorumq; facilem effoſſionem. Gemmarum & metallorum etiam auri: explicandorum probandorumq; rationem. In hortis excolendis: in domeſticis adminiſtrandis multa vtilia iocū daq;. Reuelat medicinas ex vulgariſſimis herbis & liquoribus: ad peſſimas vitandas paſſiones. Et multa que his diebus manſerunt in vſu populari (peritis etiam cauſam ignorantibus) que greci Emphyrica vocant. Et ne plura de immenſis dicamus: eximias rerū omnium que terra: que mari: que ethere continentur: comoditates proprietatesq; exponit. Feliciſſima proſecto & vix imitabili breuitate: cum copioſiſſimam & pene infinitam nature facultatem ingreſſus: nichil pretereat. Atq; ingenti doctrine incremēto: maximum poſteris emolumentum / incredibilem latino eloquio lucē / ampliſſimū literis ornamentum: ac nature rerum venerationem ad didit.

Horum omnium exquiſitiora in hoc noſtro breuiario

collegimus. Nichil in eo scriptores reprehensione dignū in tot
seculis existimauerunt. Quadrincēti siquidem & mille sunt anni:
neq; adhuc eum quisq; calumnias est aggressus. Et si tamen quedā
suis inserat voluminibus: que vel a vero vel a communi existimas-
sione abhorreere videantur: non ea tamen vt credenda proponit:
sed in illis nudas sine approbatione refert sententias: aut frequen-
ter fidem his non dare demonstrat. Quippe qui ingenue fateatur
ex quorum auctorum fontibus hauserit. Et aliqua se nescire humi-
li confessione fateatur. Multaq; preterisse: que adicere valeat poste-
ritas. Non modicam nobis etiam affert vtilitatem: ob quam illi
ingentes gratias debemus: q; multos veteres philosophos: qui
herbarum vim/figuram/& qualitates descriperant: nobis restitue-
rit hominum memoria deletos. vt theophrastum/ prothagoram/
herisistratum/ Chrissippum/& reliquos plures grecos & latinos

At ne emulus nostro hinc detrahat labori: laudatus est iustinus
qui diffusam Trogi pompeii breuitauit historiam. Rasis quoq; qui
omnium arabum philosophorum experimenta: sub vno quod to-
tum continens appellat: volumine complexus est. Sic plinius ip-
se noster: priscorum philosophorum naturalia dogmata volumi-
nibus duobus millibus diffusa: In vnum continens collegit. Id ier-
ronimus se fecisse fateatur. Vt namq; amantes lustrant hortos vari-
os: equibus flores aspectu atq; odore iocundiores eliciunt: Sic pli-
nius amantium operam vsurpans: duorum millium hortarum flo-
res legit. Ego vero in hoc opere sum functus apuuz officio (prout
alio sermonis stilo i valeriano epithomate scripserā) Quales apes
inquit virgilius estate noua per florea rura: que singulos flores lu-
strantes: non eos absumunt. Sed quod in eis dulcius delicatiusq;
est: retinent ad mel conficiendum: Sic ego vniuersa plinii scripta
per legens: retinui quod dulcius ac suauius fuit: vt fauum colligā
redoleantq; thimo fragrantia mella: que in ore ac mente amplissi-
me paternitatis tue: ac deinde virorum studiosorum sapiant.

Philosophis ac dialericis imprimis necessaria huius mellis col-
lectio est. Existimauit enim quondam in naturali philosophia pro-
fecisse: qui aristoteli operam dedissem. Intuens atū plinii nostri flo-
res: agnosco superficialem fuisse & confusam meam nature notis-
ciam. Sed & medicis commoda est: vt ipsi nature ministri eam fa-
cilibus adiuuent & confortent remedii. Hali quoq; in sua regali
dispositione: instructum esse medicum in philosophia: artibusq;
septez liberalibus contendit. At vero iuriscōsultis non incōcinnis
est. Equidē lites mouere aut pacare legibus nouerūt. Suam autem

valitudinem & ignorant multi & negligunt. Nec inueniuntur qui tam frequenter subitanea morte extingantur: vt memorat Baldus interpres. Cuius ego experimentalem probationem in parisiensi palatio prospexi. Senectute etiam releuabit incommoda nostra hec melliflua collectio. Cum enim corpore voluptates ob sensum membrorum & sensuum imbecilitatem desierint: mentali suauitate tristitia lenietur senilis: Quia nature precipuas virtutes quae ab homine scripto date sunt: & quicquid est in philosophorum traditione delicatum: vno vt ita dixerim aspectu: senex poterit absque molestia per hanc compendiosam tractationem meminisse Solitariis quoque: Curisque aut tedio affectis hominibus: vt habeant quo domi & in solitudine fatigatos animos reficiant.

Dicet aliquis sine iniuria: multa me in hac compendiosa notatione reliquisse: que altius attingenda censeret. Arabs autem indus profecto/vel concaasi incola: colligeret multa: que consulto relicta sunt. Verum in tanto naturalium doctrinarum flumine quae suauiora & eximia sunt excerpti. Quedam que ita sunt de rebus a nobis disiunctis: vt ne habere quidem aut videre possimus: vt cocodrilos pantheras & res alias nobis inauditas reliqui. Quas autem res habemus aut vicine duorum climatum regiones: vt italia/germania/hispania: & que nobis vtilitati aut vsui esse possunt attingendas censui: vt latius a me scriptum videbis in finalis presentis compendii conclusione. Cotidiana profecto teneris Ennuerissime doctorum pater: animarum tue dioecesis sollicitudine: In spiritualibus seminandis/moribusque subditorum formandis. Reliquum temporis in bonarum disciplinarum consumis studio. Non vt hominum plures qui se vni astringunt discipline. Et quis sint multi in ea facultate interpretes: statuunt inquit Horatius vnus iurare in verba magistri: Vt aliqui solum thomam aquinatem arbitrantur in theologia legendum.

Tu vero pro amplitudine animi & ingenti tui: antiquorum philosophorum institutionem imitatus: nullum contemnis doctrine genus: sed omnium commentationes doctrinali meditatione scrutaris. Angusti enim & pusilli animi est intellectum omni rerum notitia capacem: vni se astringere notioni. Et enim scientie omnes vt recte existimas: in vnus philosophie complexu comprehenduntur. vnoque vinculo (vt sunt morales adnexae virtutes) & communis cognatione coniunguntur: & ad finem vnum: humanorum scilicet & diuinorum noiciam tandem diriguntur. Consonat augusti no sententia: quae spiritibus naturalibus documentis: sequitur multa

in diuinis dogmatibus obscuritas. Fiunt enim obscure locutiones: cum scilicet ignoramus vel animantium vel herbarum vel lapidum naturas: que ponuntur plerumque in scripturis similitudinibus gratia. Itaque cotidiana diligentia legis / inuestigas / colligis: ut non ignores quae sint homini generoso atque pontifici cognita digna.

Memor ei debito pontificalem astringi dignitatem: ut in duobus sacrarum litterarum & in his que sunt fidei & gubernationis animarum: reddat subditis poscentibus eruditionem. Non abreigitur omnem philosophiae partem: diuine moralis / naturalis / canonice / ciuilibus: addo historias nouas ac veteres: magnanime ac diligenter amplecti curas. Hac autem nostra compendiosa resecatione consulere pastoralis cure ac studiosis laboribus tuis uolui: ut paucis codicibus & breui lectione sententias naturalis dogmatibus digniores: atque stillum suauissime cultissimeque orationibus plinia ne: tu ac ceteri optimarum disciplinarum cupidi teneant.

Compendium memoratorum ex triginta septem voluminibus naturalis historie plinii: quibus oculis rerum naturalium vires: earumque multiplices usus breui sermone ac ornatissimo.

Naturalis historie liber secundus tractat de mundo & celestibus terrestribusque & aeris.
Capitulum septimum, quid plinius de deo senserit.
Capitulum decimum, de defectu solis & lune.
Ca. xiiii, adhuc de Inna,
Capitulum, xxi, de distantia orbium & terre.
Ca. xxiii, de mundi geometria.
Capitulum, xxv, de cometis.
Ca. xxxi, plures soles apparuisse.
Ca. xxxiii, portenta e celo,
Ca. xxxvi, de eodem.
Ca. xl, de stella canicula,
Ca. xlii, de incertis tempestatibus.
Ca. xlv, de ventis.
Capitulum, xlvii, de ventis iterum.
Ca. xlviii, Nature & obseruationes ventorum.
Ca. xlix, Ventorum genera secundum diuersas regiones variata, & de tempore sui ortus.
Capitulum, l, de repentinis flatibus.